До Конституційного Суду України
01033, м. Київ, вул. Жилянська, 14

Суб'єкт права на конституційне подання:
народні депутати України у кількості 46 осіб згідно з переліком та підписними листами, що додаються (Додаток 1)

Уповноважені представники суб'єкта права на конституційне подання за дорученням:
Народний депутат України
Бурміч Анатолій Петрович
(посвідчення № 133),
адреса для листування:
вул. Грушевського 5, Київ, 01008

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини першої статті 209 Кримінального кодексу України

І. Суб'єкт права на конституційне подання

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 150 Конституції України, статей 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України» 46 народних депутатів України звертаються до Конституційного Суду України з цим конституційним поданням.

Підписи народних депутатів України містяться у підписних листах, які є невід'ємною складовою цього конституційного подання (додаток 1).

Уповноваженим представником суб'єкта права на конституційне подання за дорученням визначено народного депутата України Бурміча Анатолія Петровича.

Конституційний Суд України
03/662 від 12.11.2026
14:21

ІІ. Предмет конституційного контролю

Предметом конституційного контролю є положення частини першої статті 209 Кримінального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25–26, ст. 131; далі – Кодекс) в редакції Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-IX (Відомості Верховної Ради України, 2020 р., № 25, ст. 171; далі – Закон № 361-IX), який набрав чинності 28 квітня 2020 року, а саме законодавчі конструкції:

«щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом»

та

«або повинна була знати».

Текст частини першої статті 209 Кодексу в зазначеній редакції

«Набуття, володіння, використання, розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, у тому числі здійснення фінансової операції, вчинення правочину з таким майном, або переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскування походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом, – караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна».

Оспорювані конструкції через відсилання «дії, передбачені частиною першою цієї статті» визначають також зміст складів кримінальних

правопорушень, передбачених частинами другою та третьою статті 209 Кодексу (санкції – до восьми та до дванадцяти років позбавлення волі відповідно), тому вади цих конструкцій поширюються і на кваліфіковані склади, передбачені частинами другою та третьою статті 209 Кодексу.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що перша з оспорюваних конструкцій допускає засудження за легалізацію (відмивання) майна, яке суд визнає одержаним злочинним шляхом за відсутності обвинувального вироку за предикатний злочин. Друга конструкція допускає встановлення вини в легалізації на підставі припущення, що особа «повинна була знати» про злочинне походження майна. Обидві конструкції порушують гарантії, встановлені статтею 62 Конституції України.

III. Конституційні норми, яким суперечать оспорювані положення

Оспорювані положення суперечать:

- частині першій статті 8 Конституції України (принцип верховенства права, його елементи – юридична визначеність і справедливість, зокрема домірність покарання);
- частині другій статті 19 Конституції України у системному зв'язку з пунктом 22 частини першої статті 92 Конституції України (визначення діянь, які є злочинами, виключно законами України);
- частинам першій, другій і третій статті 62 Конституції України (встановлення вини у вчиненні злочину обвинувальним вироком суду, презумпція невинуватості, заборона покладати на особу обов'язок доводити свою невинуватість, заборона обвинувачення на припущеннях, принцип in dubio pro reo);
- частині першій статті 63 Конституції України (право не давати показань або пояснень щодо себе).

IV. Правове обґрунтування

Обґрунтування неконституційності оспорюваних положень викладено за такими пунктами:

1) конституційні вимоги до якості кримінального закону;

2) злочинне походження майна та вимога обвинувального вироку за предикатний злочин;

3) конструкція «фактичні обставини свідчать» підміняє доведення юридичного факту оцінкою доказів;

4) конструкція «або повинна була знати» запроваджує вину без критеріїв і несумісна з принципами вини та домірності покарання;

5) невизначеність оспорюваних положень не усунута судовою практикою;

6) порушення частини другої статті 19 та пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України;

7) юридичні позиції Конституційного Суду України, застосовні до цієї справи;

8) практика Європейського суду з прав людини;

9) практика конституційних судів інших держав;

10) міжнародні стандарти та вимоги Конституції України;

11) наслідки визнання оспорюваних положень неконституційними.

1. Конституційні вимоги до якості кримінального закону

В Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України). Діяння, які є злочинами, та відповідальність за них визначаються виключно законами України (пункт 22 частини першої статті 92 Конституції України).

Конституційний Суд України неодноразово наголошував на важливості вимоги визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі

(абзац другий підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005). Обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010). Принцип правової визначеності вимагає чіткості, зрозумілості й однозначності правових норм, зокрема їх передбачуваності (прогнозованості) та стабільності (абзац шостий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 20 грудня 2017 року № 2-р/2017).

Щодо кримінального закону ця вимога має особливе значення. Конституційний Суд України наголосив, що «дотримання вимоги ясності і недвозначності норм, які встановлюють кримінальну відповідальність, є особливо важливим з огляду на специфіку кримінального закону та наслідки притягнення до кримінальної відповідальності» (абзац сьомий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019), а «у тих випадках, коли закон передбачає кримінальну відповідальність, вимога ясності та недвозначності цього закону є вирішальною при встановленні його відповідності юридичній визначеності» (пункт 7 мотивувальної частини того самого Рішення).

Вимогою верховенства права є дотримання принципу юридичної визначеності, що обумовлює однакове застосування норми права, недопущення можливостей для її довільного трактування (абзац перший підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 11 червня 2020 року № 7-р/2020).

Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) у Доповіді «Верховенство права» 2011 року зазначила, що юридична визначеність вимагає, щоб юридичні норми були чіткими і точними та спрямованими на забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишались передбачуваними (пункти 41, 46); на цю Доповідь послався

Конституційний Суд України у Рішенні № 1-р/2019. В оновленому Переліку критеріїв верховенства права (CDL-AD(2025)002), схваленому на 145-му пленарному засіданні 12–13 грудня 2025 року, Венеційська комісія підтвердила, що закон має бути сформульований з достатньою точністю і ясністю, щоб особи могли узгоджувати з ним свою поведінку (пункт 49), а високий рівень передбачуваності є необхідним саме у кримінальному законодавстві (пункт 50). Принцип nullum crimen, nulla poena sine lege означає, що лише закон може визначати злочин і встановлювати покарання, кримінальний закон не може тлумачитися на шкоду обвинуваченому, мають бути передбачені ефективні гарантії від свавільного переслідування, засудження і покарання, а санкції мають бути пропорційними (пункт 60).

Отже, кримінальний закон, який дозволяє особі заздалегідь знати, яка поведінка є злочинною, і виключає свавільне розширення меж кримінальної відповідальності правозастосувачем, є конституційною вимогою, а не питанням законодавчої техніки.

2. Злочинне походження майна та вимога обвинувального вироку за предикатний злочин

Кримінальне правопорушення, передбачене статтею 209 Кодексу, має похідний характер: його існування обумовлено попереднім одержанням майна внаслідок вчинення іншого (предикатного) кримінального правопорушення. Злочинне походження майна є обов'язковою ознакою предмета цього кримінального правопорушення, без якої набуття, володіння, використання чи розпорядження майном є звичайною, правомірною поведінкою у цивільному обороті, що охороняється статтями 41 і 42 Конституції України.

До набрання чинності Законом № 361-IX частина перша статті 209 Кодексу прямо пов'язувала відповідальність з коштами або іншим майном, «одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів». Тобто закон вимагав встановлення факту вчинення предикатного діяння.

Законодавець визначає доходи, одержані злочинним шляхом, як «будь-які активи, одержані прямо чи опосередковано внаслідок вчинення злочину» (пункт 23 частини першої статті 1 Закону № 361-IX). Отже, висновок про злочинне походження майна передбачає встановлення факту вчинення злочину і встановлення того, що відповідне майно одержано саме внаслідок його вчинення. Встановлення факту злочину порушує питання про застосування частини першої статті 62 Конституції України.

«Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» (частина перша статті 62 Конституції України).

Суб'єкт права на конституційне подання виходить з того, що коли держава використовує твердження про вчинення предикатного злочину як необхідну підставу для засудження за статтею 209 Кодексу, це твердження має спиратися на обвинувальний вирок за предикатний злочин. Встановлюючи злочинне походження майна, суд тим самим стверджує, що був учинений злочин, унаслідок якого це майно одержано. Якщо суд покладає в основу такого висновку твердження, що цей злочин вчинила конкретна особа, то він фактично вирішує питання про її вину. За частиною першою статті 62 Конституції України вину в цьому злочині належить встановити обвинувальним вироком за результатами розгляду відповідного обвинувачення.

Обвинувальний вирок за предикатний злочин може бути постановлений в окремому провадженні або охоплювати обидва обвинувачення, якщо суд розглянув їх по суті в одному провадженні. У другому випадку в одному вироку суд окремо вирішує питання про винуватість у предикатному злочині та у легалізації (відмиванні). В обох випадках для засудження за статтею 209 Кодексу сторона обвинувачення має також довести зв'язок конкретного майна з предикатним злочином і вину особи в легалізації (відмиванні).

Оспорювана конструкція дозволяє суду визнати майно одержаним злочинним шляхом на підставі оцінки обставин у справі про легалізацію, навіть коли обвинувачення у предикатному злочині не розглянуто по суті та обвинувального вироку за нього немає. У цьому полягає самостійна суперечність частині першій статті 62 Конституції України. Вона існує і тоді, коли суд вважає зібрані обставини переконливими, адже конституційна гарантія визначає порядок встановлення вини у злочині, від якого походить майно.

3. Конструкція «фактичні обставини свідчать» підміняє доведення юридичного факту оцінкою доказів

Частина третя статті 62 Конституції України встановлює, що обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях; усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. Ця гарантія не має винятків і відповідно до частини другої статті 64 Конституції України не може бути обмежена.

Конструкція «майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом» визначає предмет кримінального правопорушення не через юридичний факт (майно одержане злочинним шляхом), а через оцінку сукупності обставин, які лише «свідчать» (тобто вказують) на такий факт. Дієслово «свідчать» належить до мови доказування: воно описує не ознаку діяння, а результат оцінки доказів правозастосувачем. Внаслідок цього ознака складу кримінального правопорушення вважається наявною не тоді, коли майно справді одержане злочинним шляхом, а тоді, коли слідчий, прокурор чи суд дійдуть висновку, що певні обставини на це вказують.

Конституційний Суд України вже визнав таку законодавчу техніку неприпустимою. У Рішенні № 1-р/2019 він зазначив, що поєднання в диспозиції кримінально-правової норми матеріальних та процесуальних приписів є неприйнятним та неприпустимим, оскільки регламентація процесу

доказування належить виключно до сфери кримінального процесуального законодавства; процесуальні юридичні приписи (підтвердження чи непідтвердження доказами, доведеність чи недоведеність певного факту) не можуть бути складовою юридичної норми, яка передбачає кримінальну відповідальність, оскільки вони пов'язані не з діянням суб'єкта злочину, а з процесуальною діяльністю посадових осіб уповноважених державних органів (пункт 5 мотивувальної частини). Конструкція «фактичні обставини свідчать» є саме таким процесуальним приписом, вбудованим у диспозицію кримінально-правової норми.

Різницю між двома редакціями статті 209 Кодексу ілюструє ухвала Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 3 червня 2024 року у справі № 592/8124/21 (провадження № 51-2825ск24). Суд зазначив, що законодавець змінив підхід до визначення майна, одержаного злочинним шляхом, що «усунуло попередню необхідність для подання доказів засудження особи за предикатний злочин, та наразі дає можливість суду лише оцінити докази та фактичні обставини». Ухвала ілюструє застосування статті 209 Кодексу за відсутності вимоги обвинувального вироку за предикатний злочин.

Така законодавча модель має такі конституційні вади:

- вона допускає обвинувачення, яке ґрунтується на припущенні про злочинне походження майна, усупереч частині третій статті 62 Конституції України;
- вона дозволяє тлумачити сумнів щодо походження майна не на користь особи: майно, законність походження якого не з'ясована, може бути визнане таким, щодо якого «фактичні обставини свідчать» про злочинне походження, усупереч принципу in dubio pro reo, який Конституційний Суд України визнав елементом презумпції невинуватості (пункт 4 мотивувальної частини Рішення № 1-р/2019);
- вона фактично перекладає на обвинуваченого тягар спростування «фактичних обставин» – тобто обов'язок пояснити і підтвердити

законне походження майна, що суперечить частині другій статті 62 та частині першій статті 63 Конституції України. Конституційний Суд України наголосив, що суб'єктом, який зобов'язаний збирати докази законності підстав набуття активів, не може бути особа, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні будь-якого злочину; особа може надавати докази своєї невинуватості лише за власним бажанням (пункт 5 мотивувальної частини Рішення № 1-р/2019).

Слід також звернути увагу на походження формули «фактичні обставини». У міжнародних актах у сфері протидії відмиванню (підпункт «f» пункту 2 статті 6 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, пункт 3 статті 3 Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року, пункт 13 преамбули Директиви (ЄС) 2018/1673) ідеться про те, що знання, умисел або мета як елементи складу правопорушення можуть бути виведені з об'єктивних фактичних обставин. Тобто ця формула стосується способу доведення суб'єктивної сторони (знання особи), а не заміни доведення об'єктивної ознаки – злочинного походження майна. Український законодавець переніс доказову формулу з суб'єктивної сторони на характеристику самого предмета кримінального правопорушення, чого міжнародні стандарти не передбачають (детальніше – у пункті 10 цього розділу).

4. Конструкція «або повинна була знати» запроваджує вину без критеріїв і несумісна з принципами вини та домірності покарання

Частина перша статті 62 Конституції України вимагає встановлювати обвинувальним вироком також вину особи у самій легалізації (відмиванні). Виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності (стаття 23 Кодексу).

Легалізація (відмивання) майна за своєю природою є умисним кримінальним правопорушенням: її суспільна небезпечність полягає в

усвідомленому «введенні в обіг» майна злочинного походження. Вимога довести, що особа «знала» про злочинне походження майна, відповідає цій природі та конституційному принципу презумпції невинуватості.

Натомість конструкція «або повинна була знати» не відповідає жодній з форм вини, визначених Кодексом. Кримінальна протиправна недбалість має місце, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків, «хоча повинна була і могла їх передбачити» (частина третя статті 25 Кодексу). Оспорювана конструкція відтворює лише нормативний критерій («повинна була») і не містить індивідуального (суб'єктивного) критерію («могла»), тобто не вимагає встановлення того, що конкретна особа з огляду на її знання, досвід і обставини мала реальну можливість усвідомити злочинне походження майна. Таким чином, закон допускає кримінальну відповідальність за відсутності доведеного психічного ставлення особи до ключової ознаки складу – тобто об'єктивне ставлення у вину.

Закон не визначає ні підстав виникнення обов'язку «знати», ні його обсягу, ні кола осіб, на яких він покладається, ні юридичних фактів, які має довести сторона обвинувачення. Зокрема, закон не визначає:

- за яких умов виникає обов'язок особи знати про походження майна (чи поширюється він на будь-якого учасника цивільного обороту, чи лише на суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які мають спеціальні обов'язки за Законом № 361-IX);
- який обсяг інформації особа повинна була мати і які заходи перевірки мала вжити;
- які юридичні факти та якими доказами має довести сторона обвинувачення.

За відсутності таких критеріїв питання про те, чи «повинна була» особа знати, вирішується на підставі суб'єктивної оцінки органу досудового розслідування або суду. Фактично закон дозволяє встановлювати вину не шляхом доведення фактичного знання особи, а шляхом припущення про те,

що вона повинна була знати, що суперечить частинам першій і третій статті 62 Конституції України. Обидві оспорювані конструкції підсилюють одна одну: особа може бути засуджена за те, що «повинна була знати» про злочинне походження майна, про яке лише «свідчать фактичні обставини», тобто за подвійним припущенням – і щодо предмета, і щодо вини.

Крім того, оспорювана конструкція порушує принцип справедливості як елемент верховенства права. Конституційний Суд України зазначив, що категорія справедливості передбачає, що покарання за злочин повинно бути домірним злочину; це означає не тільки те, що передбачений законом склад злочину та рамки покарання відповідатимуть один одному, а й те, що покарання має перебувати у справедливому співвідношенні із тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного (підпункт 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004).

Частина перша статті 209 Кодексу ставить в одну диспозицію та під одну санкцію (від трьох до шести років позбавлення волі з конфіскацією майна; тяжкий злочин) і особу, яка достеменно знала про злочинне походження майна, і особу, яка лише «повинна була знати». Держави – члени Європейського Союзу, які скористалися можливістю криміналізувати відмивання з необережності, зробили це окремими складами зі значно м'якшими санкціями: у Німеччині – легковажне (leichtfertig) незнання злочинного походження майна карається позбавленням волі на строк до двох років або штрафом (абзац 6 § 261 Кримінального кодексу ФРН), тоді як умисне відмивання – до п'яти років (абзац 1 § 261); в Іспанії відмивання з грубої необережності (imprudencia grave) карається позбавленням волі від шести місяців до двох років (пункт 3 статті 301 Кримінального кодексу Іспанії), тоді як умисне – до шести років (пункт 1 статті 301). Прирівнювання в Україні необережного (за найширшим тлумаченням) ставлення до умисного за санкцією та тяжкістю злочину несумісне з вимогою домірності покарання, на особливому значенні якої наголошує і Венеційська комісія (пункт 60 Переліку критеріїв верховенства права CDL-AD(2025)002).

5. Невизначеність оспорюваних положень не усунута судовою практикою

Європейський суд з прав людини визнає, що певна невизначеність законодавчих формулювань може компенсуватися усталеною і передбачуваною судовою практикою. Наведені нижче приклади показують, як формула про «фактичні обставини» впливає на встановлення походження майна у справах за статтею 209 Кодексу.

В ухвалі від 3 червня 2024 року у справі № 592/8124/21 Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду описав нову редакцію як таку, що дає суду можливість «лише оцінити докази та фактичні обставини». Застосування цього підходу залишає вирішення питання про походження майна в межах провадження за статтею 209 Кодексу без вимоги обвинувального вироку за предикатний злочин.

Ризик поширення статті 209 Кодексу на цивільно-господарські відносини ілюструє справа № 341/313/22. У ній обвинувачення за частиною першою статті 209 Кодексу стосувалося майна, одержаного у зв'язку з договором. У тому самому провадженні суд розглянув обвинувачення в предикатному шахрайстві, яке не підтвердилося. Виправдувальний вирок залишено без змін (постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 1 квітня 2025 року, провадження № 51-3980км24). Цей приклад показує значення окремої судової перевірки обвинувачення у злочині, з якого, за версією обвинувачення, походить майно.

6. Порушення частини другої статті 19 та пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України

Органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Конституції України). Визначення діянь, які є злочинами, належить до виключної компетенції Верховної Ради України (пункт 22 частини першої статті 92 Конституції України).

Оспорювані положення фактично передають правозастосувачу повноваження визначати межі кримінально караної поведінки: чи є майно предметом легалізації, вирішує не закон, а оцінка «фактичних обставин» слідчим і прокурором; чи є особа винною, вирішує не встановлення її знання, а судження про те, що вона «повинна була знати». У Рішенні № 7-р/2020 Конституційний Суд України визнав неконституційною статтю 375 Кодексу саме тому, що вона не встановлювала критеріїв визначальної ознаки складу і допускала притягнення до відповідальності на підставі того, що діяння «за суб'єктивним розумінням слідчого, прокурора або будь-якої іншої особи» відповідає цій ознаці (підпункт 2.3 пункту 2 мотивувальної частини). Ті самі вади притаманні оспорюваним положенням статті 209 Кодексу.

Аналогічну позицію висловила Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) у висновку amicus curiae для Конституційного суду Республіки Вірменія щодо сумісності статті 236 Кримінального кодексу Вірменії з європейськими стандартами юридичної визначеності, наданому у справі за зверненням групи депутатів парламенту (CDL-AD(2025)037, схвалений на 144-му пленарному засіданні 9–10 жовтня 2025 року). Комісія наголосила, що залишення правозастосувачу надмірної дискреції по суті означає делегування органам виконавчої влади повноваження визначати зміст забороненої поведінки і порушує баланс повноважень у демократичній державі (пункт 15); якщо закон чітко не визначає, що є караним діянням, це допускає широке і суб'єктивне тлумачення судами та правоохоронними органами і створює небезпеку непропорційних санкцій (пункт 36); норма має бути чіткою і недвозначною, щоб уникнути ризику свавільного застосування, а її невизначеність може призвести до помилкової кваліфікації звичайної правомірної діяльності як кримінального правопорушення (пункт 41). Ці висновки повною мірою стосуються конструкцій «фактичні обставини свідчать» та «повинна була знати», які дозволяють кваліфікувати звичайні цивільно-господарські операції як легалізацію (відмивання) майна залежно від оцінки слідчого і прокурора.

Слід зазначити, що Конституційний суд Республіки Вірменія, розглянувши зазначену справу з урахуванням висновку Венеційської комісії, визнав оспорюване положення статті 236 Кримінального кодексу Вірменії таким, що відповідає Конституції (рішення від 29 квітня 2026 року № ՍԴՈ-1826). Проте це рішення не послаблює, а підсилює доводи цього подання. По-перше, Конституційний суд Вірменії виходив з того, що поняття «матеріальне стимулювання» має оцінний характер, але описує саму поведінку особи (пункт 78); натомість конструкція «фактичні обставини свідчать» описує не поведінку, а результат оцінки доказів правозастосувачем, тобто є процесуальним приписом у диспозиції кримінально-правової норми, що Конституційний Суд України визнав неприпустимим у Рішенні № 1-р/2019. По-друге, Конституційний суд Вірменії визнав норму конституційною лише з обов'язковим обмежувальним розумінням: кримінально караним є тільки таке стимулювання, яке охоплюється умислом особи вплинути на волевиявлення іншої особи, а звичайні правомірні витрати під кримінальну заборону не підпадають (пункти 82–84); він також наголосив, що вимога юридичної визначеності є конституційним стандартом не лише для законодавця, а й для правозастосовної практики (пункт 81). Конструкція «або повинна була знати» в частині першій статті 209 Кодексу прямо виключає вимогу умислу щодо ключової ознаки складу, а Конституційний Суд України, на відміну від Конституційного суду Вірменії, не має повноважень офіційно тлумачити закони та встановлювати їх обмежувальне розуміння, обов'язкове для правозастосувачів. Тому усунути вади оспорюваних положень можна лише шляхом визнання їх неконституційними.

Ще на етапі підготовки Закону № 361-IX Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України звертало увагу на неприпустимість використання у кримінальному законі формулювань, які не мають належної юридичної визначеності, та на переобтяженість законопроєкту оціночними поняттями без їх необхідної конкретизації.

Попри ці застереження оспорювані конструкції було включено до Кодексу.

7. Юридичні позиції Конституційного Суду України, застосовні до цієї справи

Порушене у цьому конституційному поданні питання є аналогічним за правовою природою питанню, вирішеному Конституційним Судом України у Рішенні від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019 у справі щодо статті 368-2 Кодексу (незаконне збагачення). Цим Рішенням статтю 368-2 Кодексу визнано неконституційною через невідповідність вимозі юридичної визначеності (частина перша статті 8 Конституції України), конституційному принципу презумпції невинуватості (частини перша, друга, третя статті 62 Конституції України) та конституційному припису щодо права не давати показань або пояснень щодо себе (частина перша статті 63 Конституції України).

Конституційний Суд України констатував, зокрема, що диспозиція статті 368-2 Кодексу:

- уможливлювала визнання наявності об'єктивної сторони складу злочину за відсутності доказів;
- поєднувала матеріальні та процесуальні приписи, внаслідок чого кваліфікація діяння залежала від результатів процесуальної діяльності сторони обвинувачення;
- уможливлювала обвинувачення, що ґрунтується на припущеннях, і тлумачення сумнівів щодо законності походження активів не на користь особи.

Конституційний Суд України також звернув увагу, що Конвенція ООН проти корупції передбачає криміналізацію незаконного збагачення лише «за умови дотримання своєї конституції та основоположних принципів своєї правової системи», і наголосив, що протидія корупції має здійснюватися виключно правовими засобами з дотриманням конституційних принципів (підпункт 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення № 1-р/2019).

Оспорювані конструкції частини першої статті 209 Кодексу мають ту саму правову природу:

- конструкція «щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом», як і конструкція «законність підстав набуття яких не підтверджено доказами», вбудовує в диспозицію процесуальний (доказовий) припис, звільняє сторону обвинувачення від обов'язку довести юридичний факт – злочинне походження майна – та допускає обвинувачення на припущенні;
- конструкція «або повинна була знати» допускає, що сумніви щодо фактичної обізнаності особи тлумачаться не на її користь, усупереч принципу in dubio pro reo;
- обидві конструкції не відповідають вимогам чіткості, точності й однозначності кримінального закону, а міжнародні акти у сфері протидії відмиванню, як і Конвенція ООН проти корупції, підпорядковують криміналізацію основоположним принципам внутрішнього права держави.

З огляду на наведене юридичні позиції, викладені у рішеннях Конституційного Суду України № 1-р/2019 та № 7-р/2020, є повною мірою застосовними до оспорюваних положень частини першої статті 209 Кодексу.

8. Практика Європейського суду з прав людини

Відповідно до статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як джерело права. Конституційний Суд України систематично враховує цю практику під час тлумачення конституційних гарантій.

8.1. Якість кримінального закону (стаття 7 Конвенції). ЄСПЛ послідовно вказує, що стаття 7 Конвенції втілює принцип, згідно з яким лише закон може визначати злочин і передбачати покарання; злочин має бути чітко визначений

у законі. Цю вимогу виконано, якщо особа може знати з формулювання відповідного положення, а за потреби – за допомогою його тлумачення судами, які дії та бездіяльність тягнуть її кримінальну відповідальність («Коккінакіс проти Греції» (Kokkinakis v. Greece), заява № 14307/88, рішення від 25 травня 1993 року, § 52; «Кантоні проти Франції» (Cantoni v. France), заява № 17862/91, рішення від 15 листопада 1996 року, § 29; «Дель Ріо Прада проти Іспанії» (Del Río Prada v. Spain), заява № 42750/09, рішення Великої палати від 21 жовтня 2013 року, §§ 77–79, 91).

У справі «Вєренцов проти України» (Vyerentsov v. Ukraine, заява № 20372/11, рішення від 11 квітня 2013 року) ЄСПЛ наголосив, що гарантія статті 7 Конвенції є суттєвим елементом верховенства права і має тлумачитися так, щоб забезпечувати ефективний захист від свавільного переслідування, засудження і покарання (§ 62); поняття «закон» охоплює якісні вимоги доступності й передбачуваності (§ 64); покарання за порушення, підстава якого не визначена законом з достатньою чіткістю, несумісне зі статтею 7 Конвенції (§ 67).

У справі «Лійвік проти Естонії» (Liivik v. Estonia, заява № 12157/05, рішення від 25 червня 2009 року) ЄСПЛ констатував порушення статті 7 Конвенції, оскільки тлумачення і застосування кримінальної норми передбачали використання настільки широких понять і розмитих критеріїв, що норма не відповідала вимогам чіткості та передбачуваності наслідків (§ 101).

8.2. Похідний характер відмивання. У справі «Навальні проти Росії» (Navalnyye v. Russia, заява № 101/15, рішення від 17 жовтня 2017 року) ЄСПЛ, встановивши непередбачуване розширювальне тлумачення складу предикатного злочину, дійшов висновку, що так само непередбачуваним було і те, що відповідні доходи становитимуть доходи від злочину, використання яких може утворювати відмивання. ЄСПЛ констатував порушення статті 7 Конвенції (§ 68). Цей приклад ілюструє, що передбачуваність відповідальності за відмивання залежить від правової кваліфікації діяння, внаслідок якого одержано майно.

8.3. Психічне ставлення (mental link). Велика палата ЄСПЛ у справі «Г.І.Е.М. С.р.л. та інші проти Італії» (G.I.E.M. S.r.l. and Others v. Italy, заяви № 1828/06, 34163/07, 19029/11, рішення від 28 червня 2018 року) вказала, що стаття 7 Конвенції вимагає для цілей покарання наявності психічного зв'язку (mental link) між діянням і особою, який виявляє елемент її відповідальності (§§ 242, 246), а статті 7 та 6 § 2 Конвенції у сукупності захищають право не бути покараним без належного встановлення особистої відповідальності (§§ 244, 251). У справі «Юксель Ялчинкая проти Туреччини» (Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye, заява № 15669/20, рішення Великої палати від 26 вересня 2023 року) ЄСПЛ констатував порушення статті 7 Конвенції, оскільки національні суди, не встановивши знання та умислу особи, фактично застосували об'єктивне ставлення у вину, перетворивши злочин на правопорушення суворої (безвинної) відповідальності (§§ 267–272). Конструкція «повинна була знати», не прив'язана до будь-яких критеріїв, створює саме такий ризик.

8.4. Презумпція невинуватості (стаття 6 § 2 Конвенції). ЄСПЛ визнає, що презумпції факту чи права в кримінальному праві можливі, однак держави мають обмежувати їх розумними межами, які враховують важливість того, що поставлено на карту, і зберігають права захисту; інакше законодавець міг би позбавити суд реальних повноважень з оцінки та знівелювати сутність презумпції невинуватості («Салабіаку проти Франції» (Salabiaku v. France), заява № 10519/83, рішення від 7 жовтня 1988 року, § 28). Тягар доведення лежить на стороні обвинувачення, і будь-який сумнів тлумачиться на користь обвинуваченого («Барбера, Мессеге і Хабардо проти Іспанії» (Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain), заява № 10590/83, рішення від 6 грудня 1988 року, § 77). Вимога до обвинуваченого надати пояснення за відсутності переконливих доказів обвинувачення (prima facie case) перекладає тягар доведення зі сторони обвинувачення на сторону захисту («Тельфнер проти Австрії» (Telfner v. Austria), заява № 33501/96, рішення від 20 березня 2001 року, §§ 15, 18). Застосування заходу, який ґрунтується на «достатніх ознаках» вчинення злочину, щодо якого вину не доведено, можливе лише на підставі

презумпції вини і несумісне зі статтею 6 § 2 Конвенції («Гірінгс проти Нідерландів» (Geerings v. the Netherlands), заява № 30810/03, рішення від 1 березня 2007 року, § 47).

У справі щодо статті 209 Кодексу «на карту поставлено» дуже багато: йдеться про тяжкий злочин, санкція якого передбачає від трьох до шести (за частинами другою і третьою – до восьми і до дванадцяти) років позбавлення волі та обов'язкову конфіскацію майна. Тому межі допустимих презумпцій мають бути найвужчими, а не найширшими, як передбачають оспорювані конструкції.

9. Практика конституційних судів інших держав

Конституційні суди європейських держав послідовно визнають неконституційними кримінально-правові норми, що презюмують злочинне походження майна або допускають покарання без належно встановленої вини.

Конституційний суд Португалії у рішеннях № 179/2012 від 4 квітня 2012 року та № 377/2015 від 27 липня 2015 року (останнє ухвалене одноголосно) визнав неконституційними склади «незаконного» та «необґрунтованого» збагачення через порушення принципу законності (визначеності) кримінального закону, принципу необхідності покарання та презумпції невинуватості (статті 18(2), 29(1), 32(2) Конституції Португальської Республіки). Суд дійшов висновку, що такий склад презюмує незаконне походження майна, що є явним порушенням презумпції невинуватості, а в рішенні № 377/2015 підкреслив, що зміна формулювань без зміни логіки презумпції не усуває неконституційності.

Конституційний суд Італії у рішенні № 48 від 1994 року визнав неконституційною норму (частина 2 статті 12-quinquies декрету-закону № 306/1992), яка встановлювала кримінальну відповідальність осіб, щодо яких здійснювалося провадження у справах про певні злочини, за володіння майном, непропорційним їхнім доходам, законне походження якого вони не могли обґрунтувати. Суд визнав, що така норма робить кримінально караним

факт лише з огляду на підозру щодо особи і фактично ставиться до неї як до «презюмованого винуватого», що порушує презумпцію невинуватості (частина 2 статті 27 Конституції Італійської Республіки). Конституційний суд Італії також визнає конституційний статус принципу особистої вини: найбільш значущі елементи складу кримінального правопорушення мають охоплюватися щонайменше необережністю особи, встановленою, а не презюмованою (рішення № 364 від 1988 року).

Федеральний конституційний суд Німеччини у рішенні від 30 березня 2004 року (2 BvR 1520/01, 2 BvR 1521/01; BVerfGE 110, 226) визнав норму про відмивання (§ 261 Кримінального кодексу ФРН) сумісною з Основним законом щодо захисників у кримінальних справах лише за умови, що на момент одержання гонорару вони мали достеменне знання (sichere Kenntnis) про його злочинне походження. Тобто конституційний суд держави – члена ЄС прямо обмежив склад відмивання вимогою достеменного знання там, де ширше формулювання загрожує іншим конституційним правам. У рішенні від 23 червня 2010 року (2 BvR 2559/08 та ін.; BVerfGE 126, 170) той самий Суд сформулював вимогу визначеності кримінального закону (стаття 103(2) Основного закону) та заборону «розчинення» однієї ознаки складу в інших (Verschleifungsverbot): кожна ознака складу має встановлюватися самостійно. У рішенні від 19 березня 2013 року (2 BvR 2628/10 та ін.; BVerfGE 133, 168) Суд підтвердив, що покарання без встановленої індивідуальної вини несумісне з гарантією людської гідності та принципом правової держави (nulla poena sine culpa).

Конституційний суд Іспанії наголошує, що презумпція невинуватості в жодному разі не допускає, щоб будь-який з елементів складу злочину презюмувався на шкоду обвинуваченому (STC 340/2006, FJ 2). Навіть у практиці Верховного суду Іспанії, який не вимагає обвинувального вироку за предикатний злочин, злочинне походження майна розглядається як елемент об'єктивної сторони, що підлягає доведенню, а не презюмуванню.

Аналогічні підходи сформульовано Верховним судом Канади («Р. проти Оукса» (R. v. Oakes), [1986] 1 SCR 103) та Конституційним судом Південно-Африканської Республіки («С. проти Кутзе» (S v Coetzee), 1997 (3) SA 527 (CC)): законодавче перекладення на обвинуваченого тягаря спростування ознак складу злочину порушує презумпцію невинуватості, оскільки допускає засудження за наявності розумного сумніву.

10. Міжнародні стандарти та вимоги Конституції України

Для оцінки оспорюваних положень мають значення Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму 2005 року (далі – Варшавська конвенція), Директива (ЄС) 2018/1673 про боротьбу з відмиванням грошей кримінально-правовими засобами та Рекомендації FATF.

По-перше, жоден із цих актів не зобов'язує державу криміналізувати відмивання за ознакою «повинна була знати». Пункт 3 статті 9 Варшавської конвенції та пункт 2 статті 3 Директиви (ЄС) 2018/1673 лише дозволяють (Сторона / держава-член «може») встановити відповідальність, якщо особа підозрювала або повинна була припускати чи знати про злочинне походження майна. Обов'язковим є лише криміналізація умисного відмивання (пункт 1 статті 9 Варшавської конвенції, пункт 1 статті 3 Директиви).

По-друге, пункт 5 статті 9 Варшавської конвенції зобов'язує Сторони забезпечити можливість засудження за відмивання без попереднього чи одночасного засудження за предикатний злочин. Подібне правило містять підпункт «а» пункту 3 статті 3 Директиви (ЄС) 2018/1673 та пункт 4 Пояснювальної примітки до Рекомендації 3 FATF. Ці правила допускають іншу модель, ніж та, яку суб'єкт права на конституційне подання обґрунтовує частиною першою статті 62 Конституції України. Водночас за пунктом 6 статті 9 Варшавської конвенції засудження за відмивання без точного встановлення предикатного злочину вимагає доведення походження майна від предикатного злочину. Підпункт «b» пункту 3 статті 3 Директиви (ЄС)

2018/1673 також вимагає встановлення походження майна від злочинної діяльності.

По-третє, під час ратифікації Варшавської конвенції Законом України від 17 листопада 2010 року № 2698-VI Україна заявила, що відповідно до пункту 2 статті 53 Конвенції не застосовуватиме пункт 6 її статті 9. Заява стосується саме пункту 6, тоді як правило про засудження без вироку за предикатний злочин міститься в пункті 5. Довід цього подання про необхідність обвинувального вироку за предикатний злочин ґрунтується на частині першій статті 62 Конституції України. Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони України мають відповідати їй (частина друга статті 8 Конституції України).

По-четверте, формула про виведення знання або умислу з «об'єктивних фактичних обставин» (підпункт «c» пункту 2 статті 9 Варшавської конвенції, підпункт «f» пункту 2 статті 6 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, пункт 3 статті 3 Конвенції ООН 1988 року, пункт 7(a) Пояснювальної примітки до Рекомендації 3 FATF, пункт 13 преамбули Директиви (ЄС) 2018/1673) стосується доведення суб'єктивної сторони, а не заміни доведення злочинного походження майна.

По-п'яте, міжнародні акти прямо підпорядковують криміналізацію відмивання конституційним принципам держав: Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності зобов'язує державу вживати заходів «відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права» (пункт 1 статті 6), а Конвенція ООН 1988 року – «за умови дотримання своїх конституційних принципів і основних концепцій своєї правової системи» (підпункт «c» пункту 1 статті 3). Директива (ЄС) 2018/1673 встановлює мінімальні правила і не обмежує гарантій презумпції невинуватості (стаття 48 Хартії основоположних прав Європейського Союзу). Аналогічно Конституційний Суд України в Рішенні № 1-р/2019 відхилив аргумент про міжнародні зобов'язання щодо криміналізації незаконного збагачення, наголосивши на пріоритеті Конституції України.

В ухвалі щодо прийнятності у справі «Цшюшен проти Бельгії» (Zschüschen v. Belgium, заява № 23572/07, ухвала від 2 травня 2017 року) ЄСПЛ оцінив справедливість конкретного кримінального провадження, у якому особу засуджено за відмивання без визначення конкретного предикатного злочину. У цьому поданні порушено питання про конституційність положень Кодексу за частиною першою статті 62 Конституції України. Рішення ЄСПЛ «Філліпс проти Сполученого Королівства» (Phillips v. the United Kingdom, заява № 41087/98, рішення від 5 липня 2001 року) стосується застосування припущень про походження активів для визначення обсягу конфіскації після засудження особи за конкретний злочин.

11. Наслідки визнання оспорюваних положень неконституційними

Визнання неконституційною конструкції «щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом» усуне формулу, яка дозволяє обґрунтовувати злочинне походження майна самим посиланням на обставини, що на нього вказують. Вимога щодо злочинного походження майна випливає також з назви статті 209 Кодексу та з її припису про обізнаність особи щодо того, що майно «прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом». Для реалізації гарантії частини першої статті 62 Конституції України законодавець може прямо закріпити вимогу обвинувального вироку за предикатний злочин і визначити порядок її застосування, зокрема в разі спільного розгляду обох обвинувачень.

Визнання неконституційними слів «або повинна була знати» залишить вимогу доведення того, що особа знала про злочинне походження майна. Законодавець може окремо врегулювати відповідальність за відмивання з необережності, визначивши ознаки вини та встановивши домірну санкцію.

У разі якщо Конституційний Суд України дійде висновку про необхідність надати Верховній Раді України час для приведення регулювання у відповідність із Конституцією України, він може відповідно до частини

другої статті 152 Конституції України та статті 91 Закону України «Про Конституційний Суд України» встановити інший момент втрати чинності оспорюваними положеннями, як це було зроблено, зокрема, у Рішенні № 7-р/2020.

V. Висновок

Частина перша статті 62 Конституції України вимагає, щоб вину особи у вчиненні злочину було доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. На думку суб'єкта права на конституційне подання, у разі засудження за статтею 209 Кодексу ця вимога охоплює і предикатний злочин, оскільки саме його вчинення є необхідною підставою для визнання майна одержаним злочинним шляхом.

Однак оспорювані положення частини першої статті 209 Кодексу:

- допускають засудження за легалізацію (відмивання) майна, злочинне походження якого суд встановлює за відсутності обвинувального вироку за предикатний злочин, усупереч частині першій статті 62 Конституції України;
- дозволяють вважати ознаку злочинного походження майна встановленою за результатом оцінки обставин, які на таке походження вказують, і тим самим вбудовують доказову формулу в диспозицію кримінально-правової норми;
- допускають обвинувачення, що ґрунтується на припущенні, тлумачення сумнівів не на користь особи та фактичне перекладення на обвинуваченого обов'язку доводити законність походження майна;
- допускають встановлення вини на підставі припущення про те, що особа «повинна була знати», без будь-яких законодавчих критеріїв і без встановлення реальної можливості особи усвідомлювати злочинне походження майна;

– прирівнюють за санкцією та тяжкістю необережне ставлення до умисного, порушуючи вимогу домірності покарання;

– передають правозастосувачу визначення меж кримінально караної поведінки.

Унаслідок цього зазначені положення суперечать частині першій статті 8, частині другій статті 19, пункту 22 частини першої статті 92, частинам першій, другій, третій статті 62, частині першій статті 63 Конституції України.

На підставі викладеного, керуючись статтями 8, 19, 62, 63, 92, 147, 150, 151-2, 152 Конституції України, статтями 7, 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України»,

ПРОСИМО КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ:

1. Відкрити конституційне провадження за цим конституційним поданням.

2. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частини першої статті 209 Кримінального кодексу України в редакції Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-IX, а саме:

«щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом»

та

«або повинна була знати».

3. Розглянути справу на пленарному засіданні Великої палати Конституційного Суду України за участю уповноваженого представника суб'єкта права на конституційне подання.

Додатки:

1. Підписні листи народних депутатів України на підтримку цього конституційного подання – на 3 арк.

2. Текст статті 209 Кримінального кодексу України в редакції Закону України від 6 грудня 2019 року № 361-IX та в попередній редакції – на 1 арк.

3. Витяг із Закону України від 6 грудня 2019 року № 361-IX (пункт 23 частини першої статті 1; зміни до статті 209 Кримінального кодексу України) – на 1 арк.

4. Витяг із Закону України від 17 листопада 2010 року № 2698-VI «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» (заяви до статті 9 Конвенції) – на 3 арк.

5. Копія ухвали Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 3 червня 2024 року у справі № 592/8124/21 – на 8 арк.

6. Копія висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України до проєкту Закону № 361-IX – на 22 арк.

«11» листопада 2026 року

Уповноважений представник
суб'єкта права на конституційне подання –
народний депутат України
Бурміч Анатолій Петрович

Додаток 1
до конституційного подання щодо
відповідності Конституції України
(конституційності) окремих положень
частини першої статті 209
Кримінального кодексу України

ПІДПИСНИЙ ЛИСТ

народних депутатів України на підтримку конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини першої статті 209 Кримінального кодексу України

Ми, народні депутати України, підтримуємо конституційне подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини першої статті 209 Кримінального кодексу України в редакції Закону України від 06 грудня 2019 року № 361-IX та звертаємося до Конституційного Суду України з клопотанням про визнання зазначених положень такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

№ з/п	Прізвище, власне ім'я, по батькові народного депутата України	Номер посвідчення народного депутата України	Підпис
1	Буртіг А.П.	144	
2	Бондар К.В.	392	
3	Литвиненко О.А.	357	
4	Чорний В.О.	151	
5	Тютюнік В.С.	449	

Всього на стор. 5 (п'ять) підписів

№ з/п	Прізвище, власне ім'я, по батькові народного депутата України	Номер посвідчення народного депутата України	Підпис
6	Славінська Д. І.	161	
7	Медінич В.	242	
8	Савченко О. С.	65	
9	Вороньков О. Е.	309	
10	Лукашев О. А.	314	
11	Ефіцька О. М.	412	
12	Бойко Ю. А.	125	
13	Соханенко А. Ф.	425	
14	Пилипенко А. М.	78	
15	Тарасов О. С.	275 72	
16	Задорожній Д. В.	115	
17	Шипуленко М. М.	420	
18	Рубльов А. В.	414	
19	Мазурашу Г. Г.	404	
20	Нагорняк С. В.	400	
21	Стрихарський А. П.	392	
22	Самусенко І. І.	303	
23	Дубінко А. В.	401	
24	Гороховій Б. Г.	101	
25	Дарабура С. О.	457	
26	Гривко С. О.	110	
27	Скороход А. К.	299	

Всього на стор. 22 (двадцять два) підписи.

№ з/п	Прізвище, власне ім'я, по батькові народного депутата України	Номер посвідчення народного депутата України	Підпис
28	Соколов М.В	452	
29	Загородній О.С.	143	
30	Мужчина Лі	62	
31	Макаренко М.В	173 153	
32	Шапка Г.М	~~111~~	
33	Кашура О.А.	48	
34	Конюк В.В	298	
35	Урашина Ю.М.	246 428	
36	Курытенко А.В.	50	
37	Ткаченко О.М.	342	
38	Шуляренко І.А	112	
39	Яковенко Є.		
40	С.В. Майдзік	432	
41	Заставський Ю.І.	114	
42	Ковальчук О.В	353	
43	Павленко Ю.О		
44	Баніев М.М.	137	
45	Кісєль Ю.Л.	42	
46	Ковальов О.І.	262	

Відповідно до статті 52 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання підписують щонайменше сорок п'ять народних депутатів України; підписи народних депутатів України не відкликаються.

Всього на стор. 19(дев'ятнадцять) підписів.

Всього 46 (сорок шість) підписів народних депутатів України. 28.10.2026р.

Керівник відділу Управління справ